

Atf Bilgisi/Citation

Solmaz, Tarık. “Vekâlet Savaşlarında Yükselen Trend: Devlet Sponsorluğunda Olmayan Vekâlet Savaşı”. *Diplomasi ve Strateji Dergisi*, c.4 s.2 (2023): 147-189.

Makale Bilgisi/Article Information
Araştırma Makalesi/Research Article

**VEKÂLET SAVAŞLARINDA YÜKSELEN TREND:
DEVLET SPONSORLUĞUNDA OLMAYAN VEKÂLET
SAVAŞI¹**

Tarık SOLMAZ²

Öz

Günümüzün vekâlet savaşları yalnızca küresel güçler veya bölgesel aktörler tarafından değil, aynı zamanda siyasi motivasyonlu devlet dışı silahlı aktörler tarafından da yürütülmektedir. Bununla birlikte mevcut literatürde vekâlet yoluyla savaş stratejisi çoğunlukla bir devlet aktörünün başka bir devlete ya da devlet dışı silahlı bir gruba sponsorluğu olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla, vekâlet savaşına ilişkin mevcut anlayışlar, geleneksel olmayan vekâlet savaşı biçimlerini açıklamak için yeterli bir çerçeve sağlamamaktadır. Bu makale devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşını incelemektedir. Makalenin temel amacı, devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşına ilişkin bazı genel parametreleri ortaya çıkarmak ve böylece devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşının, devlet sponsorluğundaki vekâlet savaşından farklı olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu amaçlar doğrultusunda, makale üç kısa örnek olayı incelemektedir: El-Kaide'nin Kuzey Kafkasya'daki radikal Selefi hareketlere sponsorluğu, Hizbullah'ın Yemenli Husilere sponsorluğu ve Leşker-i Tayyibe'nin Hint Mücahitlerine sponsorluğu. Çalışmanın bulguları devlet hamiliğinde olmayan vekâlet savaşının özü itibarıyla devlet hamiliğindeki vekâlet savaşından farklı

¹ Bu makale *Small Wars Journal* isimli çevrimiçi bir dergi için 21 Nisan 2022 tarihinde kaleme alınan “Non-State-Led Proxy Warfare: The Missing Link in the Proxy Wars Debate” isimli düşünce yazısının gözden geçirilmiş, güncellenmiş ve genişletilmiş versiyonudur.

² Doktora Öğrencisi, Öğretim Asistanı
The University of Exeter
tsolmaz@exeter.ac.uk
ORCID: 0000-0001-6345-2256

olmadığına, bununla birlikte söz konusu aktörlerin vekilleriyle tesis ettikleri ilişki biçimleri arasında az da olsa farklılıklar bulunduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Vekâlet Savaşı, Devlet dışı Aktörler, El-Kaide, Hizbullah, Leşker-i Tayyibe.*

THE RISING TREND IN PROXY WARS: NON-STATE-SPONSORED PROXY WARFARE

Abstract

Today's proxy wars have been conducted not only by global powers and regional players but also by politically motivated non-state armed actors. Yet still, the strategy of war by proxy has mostly been characterized as a state actor's reliance on a non-state armed group and/or another state in the existing literature. For this reason, current understandings of proxy warfare do not provide a sufficient framework to explain non-traditional forms of proxy warfare. This paper examines non-state-led proxy warfare. The main purpose of this paper is to explore some general parameters regarding non-state sponsorship of proxy warfare and to find out whether, and if so, how non-state-led proxy warfare differs from state-led proxy warfare. For these purposes, this paper uses three brief case studies: Al Qaeda's sponsorship of radical Salafist movements in the North Caucasus, Hezbollah's sponsorship of Yemeni Houthis, and Lashkar-e Taiba's sponsorship of Indian Mujahedeen. The findings of the present study indicate that non-state-sponsored proxy warfare is not essentially different from state-sponsored proxy warfare, but that there are slight differences in the way those actors establish relationships with their proxies.

Keywords: *Proxy Warfare, Non-state Actors, Al-Qaeda, Hezbollah, Lashkar-e Taibe.*

EXTENDED ABSTRACT

After the Second World War, states mostly preferred to carry out indirect modes of warfare to realize their strategic goals, owing to the potentially destructive consequences of waging open wars. Hence, during the Cold War era, for states, especially for superpowers, whilst the appeal of regular or conventional warfare was declining, sponsorship of proxy fighters became one of the most common ways

of waging war. In this regard, great powers, in particular, the United States and the Soviet Union, have indirectly engaged in a wide range of armed conflicts in which they support opponent sides and armed groups worldwide. Furthermore, despite the end of the Cold War era, the strategy of war by proxy continues to remain popular. As a result, proxy wars have become a staple of 21st-century warfare.

However, today's proxy wars have been conducted not only by global powers and regional players but also by politically motivated non-state armed actors. Yet still, the strategy of war by proxy has mostly been characterized as a state actor's reliance on a non-state armed group and/or another state in the existing literature. For this reason, current understandings of proxy warfare do not provide a sufficient framework to explain non-traditional forms of proxy warfare.

In the Western security literature, nonetheless, it is observed that there is a rising awareness of the non-state sponsorship of proxy warriors. Recently, several defense intellectuals have talked of non-state-sponsored proxy warfare. On the other hand, however, in Turkey, the literature on proxy wars has remained far away from this debate. This paper aims to fill this gap within the current literature.

Given that non-state-sponsored proxy warfare is a relatively new topic and has not been studied well, it seems fair to say that there is a need for exploratory research whose aim is to clarify concepts and get a better understanding of an existing problem rather than testing a theory or hypothetical assumptions. Accordingly, the primary goal of this article is to explore the defining features of non-state sponsorship of proxy warriors and to compare it with state sponsorship of proxy

warriors. For these purposes, this paper addresses the two research questions: First, what are the main characteristics of non-state-sponsored proxy warfare? Second, whether, and if so, how is non-state-sponsored proxy warfare different from state-sponsored proxy warfare?

This paper uses three brief case studies, namely, al-Qaeda's sponsorship of the Caucasus Emirates, Hezbollah's sponsorship of Yemeni Houthis, and Lashkar-e Taiba's support of Indian Mujahedeen, in order to address the abovementioned research questions. Data was obtained and analyzed from secondary sources, including books, journal articles, reports, newspapers, and websites.

The research findings suggest that non-state-sponsored proxy warfare is essentially similar to state-sponsored proxy warfare, but that there are slight differences in the way those actors conduct proxy warfare. The findings disclose that in the contemporary security environment, armed non-state groups exercising either state-like functions or having noteworthy military and economic resources offer external support to insurgents or terrorist groups to attain their geostrategic goals. Second, like state sponsors, non-state sponsors resort to proxy warfare for a variety of motives, including evading the expenses linked to direct confrontations, enabling plausible deniability, and offsetting their own limitations in military and financial resources. Third, the findings reveal that, like state sponsors, non-state sponsors offer financial aid, weapons, equipment, military training, and non-kinetic support to their proxies, although compared to state sponsors, non-state sponsors have limited sources and

capabilities and, thus, they provide relatively limited support to their proxy fighters.

There are two slight differences between the two forms of proxy warfare. The first concerns the character of the sponsor-agent relationship. While state sponsors can choose their proxies regardless of ideological considerations, non-state sponsors prefer actors whose political ideologies and identities are very similar to their own as proxy warriors. Second, state sponsors can wage proxy wars by using both armed non-state groups and other state actors, whereas non-state sponsors solely rely on other non-state groups. Thus, state-led proxy war can take the form of both conventional and irregular warfare, whilst non-state-led proxy war essentially takes the form of irregular warfare.

Giriş

Nükleer silahların uluslararası siyasette paradigma değiştiren stratejik bir unsur olarak ortaya çıkışıyla birlikte doğrudan silahlı çatışmalara girmenin potansiyel yıkıcı etkileri geçmişle kıyaslanamayacak bir şekilde artmıştır. Hal böyleyken, Soğuk Savaş döneminde devletler ve özellikle de büyük güçler açısından konvansiyonel savaşın çekiciliği azalmış, vekâlet savaşı en fazla tercih edilen yöntemlerden biri haline gelmiştir.³ Bununla birlikte vekâlet savaşı fikri ve uygulamasının doğrudan Soğuk Savaş koşullarının bir ürünü olduğunu söylemek de doğru olmayacaktır. Aksine, birçok güvenlik analistinin de belirttiği gibi askeri ve siyasi hedeflere

---

³ Kore Savaşı (1950-53), Vietnam Savaşı (1955-75), Angola İç Savaşı (1975-2002), Nikaragua İç Savaşı (1979-90) ve Sovyet-Afgan Savaşı (1979-1989) Soğuk Savaş döneminde yaşanan vekâlet savaşlarının en bilinen örnekleri arasında yer almaktadır.

ulaşmak için vekil savaşçıların kullanılması, savaş tarihi boyunca her daim geçerli bir metot olagelmıştır (Towle 1981, 21; Mumford 2013, 1; Maurer 2018, 29; Rondeaux ve Sterman 2019, 18-19; Wither 2020, 18; Hoffman ve Orner 2021). Ancak Soğuk Savaş yıllarında savaşın üçüncü aktörlere devredilmesinin istisnai bir durum olmaktan çıkıp adeta bir norm haline gelmesi, vekâlet savaşlarının öneminin kayda değer bir biçimde artmasına sebep olmuştur.

Soğuk Savaş döneminin sona ermesi, vekâleten savaş stratejisinin çekiciliğini ortadan kaldırmamıştır. Nitekim 21. yüzyılın ilk çeyreği de vekâlet savaşlarının hakimiyetinde geçmiştir. Tahran'ın İkinci Lübnan Savaşı sırasında Hizbullah gerillalarına sponsorluğu, Moskova'nın Ukrayna'nın Donbas bölgesinde baş gösteren iç çatışmada ayrılıkçı milislere verdiği destek ve Washington'un PKK (Partiya Karkaren Kürdistan-Kürdistan İşçi Partisi) terör örgütünün Suriye kolu YPG'ye (Yekîneyên Parastina Gel- Halk Savunma Birlikleri) sağladığı askeri ve siyasi yardımlar 21. yüzyılda cereyan eden vekâlet savaşlarının en belirgin örnekleri arasında değerlendirilebilir.

Bir vekil kuvvet aracılığıyla savaşma stratejisinin artan görünürlüğüne paralel olarak, vekâlet savaşı hakkındaki akademik literatür de son on yılda hızla zenginleşmeye başlamıştır. Bununla birlikte, mevcut literatürün vekâlet savaşlarındaki çağdaş trendleri tam olarak yakalayamadığı gözlenmektedir. Bunun nedeni, konuyla ilgilenen düşünürlerin vekâlet savaşını özü itibariyle bir devletin başka bir devlete ya da devlet dışı silahlı bir aktöre hamiliği olarak algılamasıdır. Başka bir deyişle, savunma entelektüellerinin büyük çoğunluğu vekâlet savaşını yalnızca devletlerin kullandığı bir yöntem

olarak değerlendirmektedir. Yine de bir süredir mevcut devlet merkezli vekâlet savaşı literatürüne dönük çeşitli itirazların yükseldiği ve devlet hamiliğinde olmayan vekâlet savaşı olasılığının tartışıldığı gözlenmektedir.⁴

Son olarak çalışmanın öneminden ana hatlarıyla bahsetmekte fayda görülmektedir. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte geleneksel olarak devletler arası bir ereve­de ele alınan güvenlik meseleleri yeni beliren tehdit alanlarını da içine alan bir perspektif kazanmıştır. Bu bağlamda, devlet dışı silahlı aktörler ulusal ve uluslararası güvenlik gündeminin merkezinde yer alan başat unsurlardan biri haline gelmiştir. Özellikle 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de gerçekleştirilen terörist saldırılar devlet dışı grupların uluslararası politikaya etki edebilme kabiliyetlerinin hangi seviyelere ulaşabileceğini çarpıcı bir biçimde ortaya koymuştur. Bunun doğal bir sonucu olarak devlet dışı silahlı aktörler ve onlardan kaynaklanan tehdit biçimleri uzun yıllar boyunca uluslararası güvenlik tartışmalarının merkezinde yer almıştır.

Devlet sponsorluğunda yürütülmeyen vekâlet savaşları, devlet dışı silahlı aktörlerin siyasi hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla doğrudan ve aleni çatışmalara girme zaruretinin ortadan kalktığını

---

⁴ 'Devlet dışı aktör' terimi esasen hkmetlerle organik bağlantısı olmayan her türden aktörü kapsama eğilimindedir. Bu nedenle, çokuluslu şirketler, lobiler, diaspora grupları, organize suç grupları, terör örgütleri, isyancılar, savaş ağaları ve özel askeri şirketler gibi aktörlerin tümü esas itibariyle devlet dışı aktör kategorisine girmektedir. Dolayısıyla, bu makalede ne tür devlet dışı aktörlere odaklanıldığına ve devlet hamiliğinde yürütülmeyen vekâlet savaşının tam olarak ne anlama geldiğine ilişkin ek bir açıklamaya ihtiyaç vardır. Kısaca belirtmek gerekirse, makale siyasi hedeflerine ulaşmak için şiddet kullanan ve/veya şiddet kullanma tehdidinde bulunan devlet dışı aktörlere odaklanmaktadır. Bu ereve­de bu makalede siyasi motivasyonla hareket eden devlet dışı silahlı grupların hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla vekil savaşçı kullanımı incelenmektedir.

gözler önüne sermesi bakımından önemlidir. Başka bir ifadeyle, devlet hamiliğinde yürütülmeyen vekâlet savaşı devlet dışı silahlı grupların ‘hibrit savaş’ uygulama imkân ve kabiliyetlerinin kayda değer bir biçimde arttığına işaret etmektedir. Kısaca tanımlamak gerekirse, hibrit savaş, askeri ve askeri olmayan araçların eş zamanlı ve koordineli olarak kullanılmasıdır (NATO t.y.).⁵ Halihazırda siber savaş ve propaganda gibi askeri olmayan enstrümanları son derece etkin bir şekilde kullanan devlet dışı silahlı aktörlerin vekâlet savaşlarına alışlageldiği üzere vekil olarak değil de sponsor olarak angaje olması devletlerin karşı karşıya oldukları hibrit savaş tehditlerinin yalnızca hasım devletlerle sınırlı olmadığını göstermektedir. Dolayısıyla, geleneksel olarak terörizmle mücadele ve/veya ayaklanma bastırma teknik, taktik ve prosedürleriyle başa çıkılmaya çalışılan devlet dışı silahlı aktörlere karşı yeni ve daha farklı mücadele yöntemlerinin gündeme gelmesi son derece olası görülmektedir. Bu bağlamda devlet dışı aktörlerin artan hibrit savaş kabiliyetlerinin önemli bir unsurunu teşkil eden vekâlet savaşının dikkate değer olduğu düşünülmektedir.

Nitekim, bir sonraki bölümde detaylı bir biçimde ele alınacağı üzere, Batılı güvenlik çalışmaları literatüründe devlet hamiliğinde yürütülmeyen vekâlet savaşı olgusuna ilişkin bir farkındalığın belirdiği gözlenmektedir. Türkiye’de ise vekâlet savaşı çalışmaları bu

---

⁵ Hibrit savaş kavramı özellikle Rusya’nın 2014 yılında Ukrayna’ya yönelik ‘inkâr edilebilir’ müdahalesinin ardından uluslararası güvenlik tartışmalarının odağına yerleşmiştir. Hibrit savaş yöntemi genellikle Rusya, Çin, İran ve Kuzey Kore gibi revizyonist jeopolitik hedefleri olan devletlere atfedilmektedir. Hibrit savaş yöntemini uygulayan aktörler konvansiyonel askeri çatışma eşiğinin altına kalarak siyasi hedeflerini gerçekleştirmeyi amaçlarlar. Hibrit savaşlar tanımı gereği vekâlet savaşı, örtülü operasyon, diplomatik baskı, propaganda ve siber saldırı gibi muhtelif yöntemlerin sentezlerine dayanır (Solmaz 2022).

tartışmadan epeyce uzak kalmış görünmektedir. Bu sebeple bu çalışmanın yerli literatüre tanıtıcı bir katkı yapması ve Türkçe literatürdeki bir boşluğu doldurması arzulanmaktadır.

Makalenin geri kalanı şu şekilde organize edilmiştir: ikinci bölümde literatür taraması sunulmuştur, üçüncü bölüm makalenin metodolojisini kapsamaktadır, dördüncü, beşinci ve altıncı bölümler sırasıyla örnek olay incelemelerini içermektedir, yedinci bölüm makalenin bulgularını ortaya koymaktadır ve son olarak sekizinci bölüm sonuçlar üzerine tartışmayı içermektedir.

1. Literatür Taraması

Bir önceki bölümde de ifade edildiği üzere, vekâlet savaşlarına ilişkin literatür son yıllarda birikimli bir şekilde zenginleşmektedir. Literatürde devletlerin vekâlet savaşı yöntemini, ‘makul inkâr edilebilirliği’ mümkün kılmak, konvansiyonel askeri çatışmaların yıkıcı siyasi, ekonomik ve askeri maliyetlerinden kaçınmak, çatışmaların tırmanma ihtimalini sınırlamak ve yerel savaşçıların taktik-operasyonel yetenekleri ile sahaya dair tecrübelerinden yararlanmak gibi çok çeşitli nedenlerle kullandığı belirtilmektedir (Mumford 2013, 30-44; Byman 2018; Moghadam ve Wyss 2020, 126; Watts vd. 2023, 4)⁶ Vekil savaşçıların sponsorluğu genellikle finansal yardım, güvenli bölge desteği, silah ve mühimmat temini, lojistik destek, stratejik rehberlik, askeri eğitim, istihbarat yardımı ve propaganda desteği unsurlarının tamamını veya bir bölümünü içermektedir (Mumford 2013, 61-68; Moghadam ve Wyss 2020, 125).

---

⁶ Güvenlik çalışmaları literatüründe ‘makul inkâr edilebilirlik’ kavramı bir devletin belirli bir eyleme dahilini reddetmesine olanak tanıyan bir mekanizma olarak anlaşılmaktadır. Konuya ilişkin detaylı bilgi için bkz. Cormac ve Aldrich 2018.

Giriş bölümünde de belirtildiği üzere mevcut vekâlet savaşları literatürü devlet merkezli bir anlayışa sahiptir. Başka bir ifadeyle, konuyla ilgilenen yazarlar vekâlet savaşı olgusunu genel itibariyle bir devletin başka bir devleti ya da devlet dışı bir aktörü kullanma yoluyla siyasi hedeflerini gerçekleştirme yöntemi olarak görme eğilimindedir (bkz. Deutsch 1964, 102; Duner 1981, 353-354; Bar-Siman-Tov 1984, 263; Salehyan 2009, 44; Groh 2019, 27-32; Hoffman ve Orner 2021; Tierney 2021, 52). Bununla birlikte son yıllarda söz konusu anlayışa yönelik entelektüel bir meydan okuma sergilendiği gözlenmektedir. Örneğin, 2001 yılında yayınlanan bir RAND raporu, isyancı grupların tek destekçisinin devletler olmadığını ileri sürüyordu. Rapora göre, devletlerin yanı sıra, devlet dışı silahlı aktörler de isyancı örgütlere çeşitli yardımlar sağlamaktaydı. Bu bağlamda, raporun yazarları NPFL (Liberya Ulusal Yurtsever Cephesi) örgütünün RUF'a (Devrimci Birleşik Cephe) sponsorluğunu incelediler. Rapor her ne kadar devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşı olgusunu kavramsal olarak incelemese de devlet dışı aktörlerin politik amaçlarına ulaşmak adına başka aktörleri kullanabileceklerine dikkat çekmesi bakımından önem teşkil etmektedir (Byman vd. 2001, 2).

Vekâlet savaşının yalnızca devlet aktörleri tarafından yürütülen bir savaş türü olmadığını ve devlet dışı aktörlerin de vekâlet savaşlarına sponsor olarak angaje olabileceğini açık bir biçimde dile getiren ilk yazar Andrew Mumford'tur. Mumford (2013, 45) vekâlet savaşının aşağıda belirtilen dört farklı biçimi alabileceğini öne sürmektedir:

1. Bir devletin başka bir devleti vekil olarak kullandığı vekâlet savaşı.

2. Bir devletin, bir devlet dışı bir aktörü vekil olarak kullandığı vekâlet savaşı.
3. Devlet dışı bir aktörün bir devlet aktörünü vekil olarak kullandığı vekâlet savaşı.
4. Devlet dışı bir aktörün başka bir devlet dışı aktörü kullandığı vekâlet savaş.

Yazara göre, El-Kaide'nin Leşker-i Tayyibe isimli terör örgütüne verdiği destek, devlet dışı bir aktör tarafından yürütülen vekâlet savaşının belirgin bir örneğini temsil etmektedir (Mumford 2013, 57). Vekâlet savaşı literatürünün o dönemde yalnızca devlet sponsorluğundaki vekâlet savaşı olgusuna odaklandığı göz önüne alındığında, Mumford'un fikirlerinin çığır açıcı nitelikte olduğunu belirtmek gerekir. Ancak yazar çalışmasında ne devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşı olgusunu ne de El-Kaide vakasını sistematik olarak analiz etmiş ve dolayısıyla konuya ilişkin değerlendirmeleri büyük ölçüde teorik kalmıştır.

Devlet sponsorluğunda yürütülmeyen vekâlet savaşı olgusu ilerleyen yıllarda da kimi yazarlar tarafından farklı veçheleriyle dile getirilmiştir. Bu tartışmalar ağırlıklı olarak El-Kaide, DEAŞ (Irak ve Şam İslam Devleti), Hizbullah ve PKK örgütlerinin politik hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla muhtelif coğrafyalarda girmiş olduğu sponsor-vekil ilişkilerine odaklanmaktadır. Örneğin, Rondeaux ve Sterman vekâlet savaşı literatüründeki devlet merkezçiliğini eleştirmiş ve günümüz vekâlet savaşlarında devlet dışı aktörlerin hem sponsor hem de vekil olabileceğini kaydetmiştir. Yazarlar Hizbullah'ın bir yandan İran'ın vekili olarak Orta Doğu'da çeşitli çatışmalara dahil

olduğunu diğer yandan ise Yemen'deki Husilere eğitim vererek ve Suriye'deki rejim yanlısı güçlere doğrudan destek sağlayarak kendisini geniş bir devlet dışı silahlı grup ağının merkezine yerleştirdiğini belirtmiştir. Rondeaux ve Sterman ayrıca El-Kaide'nin siyasi hedeflerini gerçekleştirmek adına doğrudan bir çatışmaya girmek yerine cephe örgütleri ve koalisyonlar aracılığıyla faaliyet yürüterek devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşının örneklerinden birini sergilediğini kaydetmiştir (Rondeaux ve Sterman 2019, 50-52).

Öte yandan, son yıllarda kimi güvenlik uzmanları, devlet dışı sponsorların Suriye İç Savaşı'nda üstlendiği rollerden bahsetmektedir. Örneğin, devlet ve devlet dışı aktörlerin sponsorluğunun vekilleri üzerindeki farklı etkilerini karşılaştıran Christopher Phillips ve Morten Valbjørn, Irak İslam Devleti'nin El Nusra Cephesi'ne ve ardından DEAŞ'a sponsorluğu ile PKK'nın PYD'ye sponsorluğunu analiz ederek devletlerin vekil savaşçı olarak kullandığı silahlı grupları kendi uluslararası itibarlarını koruyabilmek adına yumuşatmaya çalıştığı, buna mukabil devlet dışı aktörlerin vekilleriyle kurduğu ilişkide böyle bir kaygıya sahip olmadığı sonucuna varmıştır (Phillips ve Valbjørn 2018, 428).

Reinoud Leenders ve Antonio Giustozzi birlikte kaleme aldıkları bir makalede Hizbullah'ın Esad rejimi yanlısı milislere sağladığı harici yardımlar üzerinde durmaktadır. Bu bağlamda yazarlar, Hizbullah örgütünün, Ebu Fadl el Abbas Tugayı, İmam Zeyn el Abidin Tugayı ve El Mehdi Tugayı gibi Suriye hükümeti yanlısı milislerin eğitiminde son derece kritik bir rol oynadığının altını çizmektedir (Leenders ve Giustozzi 2020, 618). Benzer şekilde James

Wither, Hizbullah'ın Suriye İç Savaşı sırasında Esad Rejimini desteklemek amacıyla Quwat al-Ridha gibi hükümet yanlısı milis kuvvetlere sponsor olduğunu savunmaktadır (Wither 2020, 21). Her ne kadar devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşı, Wither'in entelektüel ilgisinin esas odak noktası olmasa ve Hizbullah'ın Suriyeli muhaliflere karşı rejimin yanında savaşan paramiliter yapılara verdiği desteğin yazar tarafından kapsamlı bir analizi sunulmamış olsa da Wither devlet dışı bir aktörün vekil güçlere sponsor olmasının nispeten yeni bir durum olduğunu ifade etmiştir.

Devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşına dair ilk sistemli analiz 2020 yılında Assaf Moghadam ve Michel Wyss tarafından kaleme alınan bir makalede ortaya konmuştur. Bahse konu makalede, devlet dışı sponsorluğun temel özelliklerini ayrıntılı ve kapsamlı olarak incelenmiş ve devlet dışı bir aktörün sponsorluğunun bir devletin sponsorluğundan ne ölçüde farklı olduğu ele alınmıştır. Bu bakımdan söz konusu çalışma vekâlet savaşları literatürüne önemli bir katkı sağlamıştır. Yazarlar çalışmaya devlet dışı sponsorluğa ilişkin bir dizi hipotez formüle ederek başlamış ve ardından bu hipotezlerini test etmek için üç örnek olay incelemesi kullanmışlardır. Söz konusu örnek olay incelemeleri Arap Yarımadası el-Kaidesi'nin Yemen'deki yerli Sünni aşiretlere verdiği desteği, YPG'nin SDG'ye (Suriye Demokratik Güçleri) bağlı çeşitli gruplara sponsorluğunu ve Hizbullah'ın Lübnan Direniş Tugaylarına sağlamış olduğu yardımları içermiştir. Örnek olay incelemelerinin ardından Moghadam ve Wyss devlet dışı aktörlerin vekil savaşçı olarak kullandıkları gruplara askeri yararlılıklarından ziyade siyasi faydaları nedeniyle sponsor oldukları sonucuna varmıştır. Bu bakımdan yazarlar, vekil savaşçıların devlet

dışı sponsorlarına devlet sponsorlarına sağladığından oldukça farklı bir hizmet sunduğunu iddia etmiştir. Daha açık bir şekilde ifade etmek gerekirse, yazarlar, devletlerden farklı olarak, devlet dışı aktörlerin vekillerini düşmanlarını askerî açıdan yıpratmak ve/veya yenmek için değil, onlar üzerinden siyasi güç ve meşruiyet devşirmek için kullandığını ileri sürmüşlerdir (Moghadam ve Wyss 2020, 128-154).

Sonuç olarak, vekâlet savaşları mevcut literatürde geleneksel olarak devlet merkezli bir perspektifle incelenmiş ve devlet dışı aktörler bu savaşlarda yalnızca vekâlet savaşını sahada icra etme rolüyle özdeşleştirilmiştir. Lakin son yıllarda bu bakış açısı sorgulanmış ve devlet dışı silahlı aktörlerin üçüncü aktörler üzerinden dolaylı şekilde çatışmalara dahil olmaları ampirik örneklerden üzerinden incelenmiştir. Bu makalenin takip eden bölümlerinde de devlet dışı aktörlerin bir vekil aracılığıyla siyasi hedeflerine ulaşma gayretleri üç örnek olay üzerinden incelenecektir. Ancak bundan evvel çalışmanın metodolojisi hakkında kısaca bilgi verilecektir.

2. Metodoloji

Devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşının nispeten yeni bir araştırma alanı olduğu ve konuya dair literatürün henüz gelişim aşamasında olduğu göz önüne alındığında, temel amacı yeni beliren kavramları açıklığa kavuşturmak ve akademik anlamda henüz yeterli bir olgunluk seviyesine ulaşmamış bir sorunu ve/veya fenomeni daha iyi anlamak olan keşfedici araştırma deseninin bu araştırmanın amaçlarına uygun olduğu değerlendirilmektedir. Stebbins (2001, 3) keşfedici araştırmayı “sosyal veya psikolojik yaşamın bir alanının tanımlanmasına ve anlaşılmasına yol açan genellemelerin keşfini en üst düzeye çıkarmak için tasarlanmış; geniş kapsamlı,

amaçlı, sistematik ve önceden düzenlenmiş bir girişim” olarak tanımlamaktadır. Özetle, keşfedici araştırmanın temel amacı yeni gelişen bir araştırma alanına ilişkin bilgi birikimini zenginleştirmektir.

Bu makalenin amaçları, devlet öncülüğünde olmayan vekâlet savaşının temel özelliklerini keşfetmek ve böylece devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşını devlet sponsorluğunda yürütülen vekâlet savaşıyla temel düzeyde kıyaslamaktır. Bu amaçlar doğrultusunda, makalede iki araştırma sorusu ele alınmaktadır: Birincisi, devlet hamiliğinde olmayan vekâlet savaşının temel özellikleri nelerdir? İkincisi, devlet hamiliğinde olmayan vekâlet savaşının, devlet hamiliğindeki vekâlet savaşıyla arasında ne gibi farklılıklar bulunmaktadır? Makale, bu soruların yanıtlarını bulmak için üç kısa örnek olay incelemesinden yararlanmaktadır: El-Kaide'nin Kuzey Kafkasya'daki militan Selefi örgütlere sponsorluğu, Hizbullah'ın Yemenli Husilere sponsorluğu ve son olarak Leşker-i Tayyibe'nin Hint Mücahitleri örgütüne sponsorluğu. Çalışmada kullanılan veriler; kitaplar, dergi makaleleri, çevrimi makaleler, monografiler ve ilgili web siteleri gibi ikincil kaynaklardan elde edilmiş ve analiz edilmiştir.

3. El Kaide'nin Kuzey Kafkasya'daki Militan Selefi Hareketlere Sponsorluğu

El Kaide, 1980'li yılların sonunda Suudi Arabistan asıllı Usame bin Ladin tarafından kurulan köktendinci bir şiddet hareketidir. El Kaide'nin ortaya çıkışı 1980'li yılların sonlarına denk gelse de örgütün kökleri Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesinin ardından bu bölgede temerküz eden dini motifli direniş hareketlerine uzanmaktadır (Byman 2015). Sovyet işgaline karşı dünyanın muhtelif

yerlerinden Afganistan'a gelen bu gruplar sergiledikleri etkili direniş sayesinde SSCB'nin Afganistan'dan çekilmesinde önemli bir rol üstlenmiştir. Daha sonradan El Kaide'nin kurucu liderliğini üstlenecek olan Usame Bin Ladin, bu dönemde bahse konu militan dini yapıların bir bölümüyle önemli bağlar tesis etmiştir. Oldukça varlıklı bir aileye mensup olan Bin Ladin, Sovyet ordusuna karşı gösterilen mukavemet boyunca sahip olduğu ekonomik gücü kullanarak cihatçı gruplara hatırı sayılır yardımlar sağlamıştır. Bu durum, Bin Ladin'in Afganistan'a savaşmaya gelen militan hareketler nezdinde büyük bir sempati kazanmasına yol açmış ve ilerleyen yıllarda tesis edeceği global cihadist hareketin temellerini atmasına olanak sağlamıştır (Solmaz 2018, 105).

Afganistan'daki Sovyet işgalinin nihayete ermesiyle birlikte Suudi Arabistan'a geri dönen Usame Bin Ladin, Suudi yönetiminin Körfez Savaşı esnasında topraklarının Amerikan askeri birlikleri tarafından kullanılmasına müsaade etmesi nedeniyle Suudi yetkililerle ters düşmüş ve Sudan'a sürgün gitmiştir. Burada faaliyetlerini sürdüren Bin Ladin, zamanında kendisi gibi Sovyet İşgali'ne karşı Afganistan'da mücadele eden Mısır İslami Cihadı örgütü lideri Eymen El Zevahiri ile bir yakınlaşma sürecine girmiştir. Bu yakınlaşmanın sonucunda Zevahiri'nin liderliğini üstlendiği örgüt El Kaide'ye katılma kararı almıştır. Fakat radikal dini örgütlere kucak açması nedeniyle Sudan'a yönelik diplomatik baskıların artmasıyla birlikte bu ülkeden ayrılma kararı alan El Kaide yöneticileri 1996 yılında Taliban idaresi altındaki Afganistan'a geçmiştir (Solmaz 2018, 105-106).

Her ne kadar örgütün lider kadrosu geleneksel olarak Afganistan-Pakistan sınır bölgelerinde mukim olsa da El Kaide'nin

hedefleri hiçbir zaman söz konusu bölge ile sınırlı kalmamıştır. Örgüt nihai siyasi hedefini tüm dünya Müslümanlarını tek çatı altında toplayan ve şer'i hukuk düzeniyle yönetilen büyük bir İslam devleti teşkil etmek olarak ilan etmiştir. Bu doğrultuda, Afganistan'da siyasi ve askeri faaliyetlerine devam eden Usame Bin Ladin, Taliban rejiminin kendilerine sağladığı güvenli bölge imkanından yararlanarak Kenya, Somali ve Yemen gibi uzak coğrafyalardaki Amerikan hedeflerine yönelik bir dizi terörist saldırının talimatını vermiştir. Bununla birlikte El Kaide'nin küresel ölçekte bir tanınırlığa erişmesini sağlayan esas olay 11 Eylül 2001 tarihinde örgüte bağlı militanlarca kaçırılan uçaklar aracılığıyla ABD'nin New York kentindeki Dünya Ticaret Merkezi ile başkent Washington'daki ABD Savunma Bakanlığı binasına düzenlenen terör saldırıları olmuştur. Yaklaşık 3 bin kişinin hayatını kaybetmesine yol açan saldırılar tarihin en kanlı terör eylemi olarak kayıtlara geçmiştir.

El Kaide'nin siyasi amaçlarına ulaşmak amacıyla kullandığı tek yöntem doğrudan El Kaide merkezî liderliğine bağlı militanlar aracılığıyla terörist saldırılar düzenlemek değildir. Örgüt ayrıca kuruluşundan bu yana dünyanın muhtelif bölgelerinde cihatçı isyanlar başlatmaya veyahut var olan isyanlara destek olmaya çalışmıştır. Bu itibarla El Kaide farklı coğrafyalarda çok sayıda cephe örgütleri meydana getirmiştir. Güncel terörizm tartışmalarında adı sıkça geçen Arap Yarımadası El Kaidesi, Mağrip El Kaidesi ve Hint Alt kıtası El Kaidesi gibi yapılar söz konusu cephe örgütlerinden yalnızca birkaçıdır. Öte yandan, aralarında Somali merkezli Eş-Şebab örgütünün de yer aldığı bazı köktenci hareketler, El Kaide'ye bağlılık bildirmiş ve dolayısıyla El Kaide'nin küresel terör ağının bir parçası

haline gelmiştir. Bunlara ek olarak El Kaide'nin örgütsel hiyerarşisine dahil olmadan onunla çeşitli düzeylerde ittifak kuran militan dini grupların varlığı da söz konusudur. Bu bağlamda, El Kaide düşman olarak addettiği devletlerin egemenliğini, toprak bütünlüğünü veya siyasi istikrarını zayıflatmak amacıyla kendisinden farklı köklere, örgütsel yapıya ve siyasi gündemlere sahip çok sayıda radikal harekete sponsorluk yapmıştır (Rondeaux ve Sterman 2019, 51-52; Stanford University 2019).⁷ Bu minvalde, El Kaide terör örgütü Rusya'ya bağlı Kuzey Kafkasya'da sosyal ve politik istikrarsızlık yaratmak amacıyla bu bölgede faaliyet gösteren köktendinci yapılara uzun yıllardan beri önemli destekler sağlamaktadır. Tarihsel olarak Kuzey Kafkasya bölgesi, El Kaide'nin küresel gündemi açısından kritik bir öneme sahiptir. El Kaide'nin bir önceki lideri Ayman el-Zevahiri'nin ifadesiyle Kuzey Kafkasya, Batı'ya karşı yürütülen savaşta üç ana cepheden birini temsil etmektedir (Cohen 2014, 49). Bu bölgede doğrudan iktidarı elde etme veya Rusya'yı tehdit etme kabiliyetini haiz olmayan örgüt halihazırda faaliyetler yürüten yerli militan grupları destekleme stratejisine yönelmiştir.

Uzun yıllar boyunca dini ve etnik kimliğe dayalı yoğun çatışmaların yaşandığı bir bölge olagelen Kuzey Kafkasya bu anlamda

---

⁷ Esas itibariyle, El Kaide bağlantılı örgütlerin ne ölçüde El Kaide liderliğinin güdümünde hareket ettiğinin başka bir ifadeyle ne ölçüde otonom bir yapıya sahip olduğunun tespiti pratikte son derece güçtür. Bunun başat nedenleri bahse konu örgütlerin gevşek ve düzensiz bir hiyerarşik yapıya sahip olmaları ve faaliyetlerini büyük ölçüde gizlilik içerisinde sürdürmeleridir. Örneğin 1990'lı yılların başında Tahir Yoldaşev ve Cuma Namangani tarafından kurulan ve Özbekistan sınırları içinde dini kurallara dayalı bir devlet kurmayı hedefleyen Özbekistan İslami Hareketi zaman içerisinde merkezini Afganistan'ın başkenti Kabil'e taşımıştır. Bu ülkede Taliban ve El Kaide ile yakın bağlar geliştiren örgüt teoride bağımsız bir örgüt görünümü korusa da pratikte uzun süre El Kaide'nin siyasi gündemini takip etmiştir. Örgüt 2015 yılında ise El Kaide ve DEAŞ arasındaki meydana gelen gerilimde DEAŞ'tan yana saf tutmuş ve bağlılığını değiştirmiştir (Solmaz 2018, 96-98).

El Kaide'ye önemli fırsatlar sunmuştur. El Kaide'nin Kuzey Kafkasya'daki radikal dini gruplara verdiği destek 1990'lı yıllara dek uzanmaktadır. Özellikle SSCB'nin dağılmasının ardından Çeçenistan'da patlak veren etnik temelli bağımsızlık hareketlerinin zamanla dini motifli bir karaktere bürünmesi El Kaide açısından stratejik bir fırsat olarak değerlendirilmiştir. Bu çerçevede, El Kaide, Çeçen ayaklanması sırasında Rusya Federasyonu'na karşı savaşan isyancılara silah, askeri malzeme, eğitim ve finansal yardım sağlamış ve Çeçen cihadına destek olmak amacıyla küresel bir propaganda faaliyeti yürütmüştür (Markedenov 2010, 10; Hahn 2011, 5; Cohen 2014, 27; Visel 2016, 21-22; Jasutis 2016, 4).

2. Çeçen Savaşı'nda yaşadığı ağır yenilginin ardından büyük bir gerileme sürecine giren direnişçi gruplar 2007 yılında Kafkas Emirliği adı altında yeniden örgütlenmiştir. Kafkas Emirliği örgütü radikal dini fikirlere sahip Dokka Umarov tarafından, İçkerya Çeçen Cumhuriyeti'nin bir anlamda ardılı olarak kurulmuştur. Rusya'nın federatif yapısı içerisinde özerk cumhuriyetler olarak tanımlanan Dağıstan, Kabardey-Balkar, Karaçay-Çerkes, Kuzey Osetya, İnguşetya ve Çeçenistan bölgelerinde şeriat kurallarına dayalı bağımsız bir devlet kurmayı hedefleyen örgüt Moskova yönetimine karşı bir cihat ilan etmiştir (Stanford University 2018a). Kafkas Emirliği aynı zamanda, Yarmuk Cemaati, Şeriat Cemaati, İnguş Cemaati ve Riyad-us Salikhin Şehitleri Tugayı gibi aynı bölgede faaliyet gösteren diğer şiddete varan aşırılıkçı gruplar için de bir nevi şemsiye örgüt işlevi görmüştür (Solmaz 2018, 108).

El Kaide, Kafkas Emirliğinin kuruluşundan itibaren geçmişte Çeçen direnişçilere sağladığı yardımları bu örgüte yönlendirmiştir. Bu

bağlamda El Kaide merkezi Kafkas Emirliği altında örgütlenen militanlara askeri ve finansal destek sağlamış ve örgüt adına propaganda yürütmüştür (Hahn 2011, 2; University of Maryland 2015; Jasutis 2016, 4). El Kaide ile geliştirdiği yakın ilişki nedeniyle literatürde sıklıkla El Kaide bağlantılı örgüt kategorisinde sınıflandırılan Kafkas Emirliği, El Kaide'ye mutlak biat eden diğer aşırı hareketlerin aksine, hiçbir zaman bu örgüte resmi bir bağlılık beyan etmemiştir (The ICSR 2014; Pokalova 2015; ICG 2016, 22). Bu nedenle Kafkas Emirliği'ni El Kaide'nin bir kolu veya yan kuruluşu olmaktan ziyade, El Kaide destekli bağımsız örgüt olarak tanımlamak daha doğru olacaktır.

Kafkas Emirliği, 2007-2014 yılları arasında El Kaide'nin desteğiyle, Kuzey Kafkasya'daki en aktif ve tehlikeli grup haline gelmiştir. 8 Şubat 2010 tarihinde Rusya Federasyonu Yüksek Mahkemesi tarafından terör örgütü olarak ilan edilen ve faaliyetleri yasaklanan Kafkas Emirliği Rusya genelinde çok sayıda insanın yaşamını yitirmesine yol açan son derece kanlı eylemler gerçekleştirmiştir. 2010 yılında Moskova Metrosu'na bağlı iki istasyonda peş peşe düzenlenen intihar saldırıları, 2013 yılında Volgograd şehrindeki bir tren istasyonunda düzenlenen bombalı saldırı ve 2014 yılında Grozni'de gerçekleştirilen terör saldırıları Kafkas Emirliği'nin en fazla ses getiren eylemleri arasında yer almaktadır (Solmaz 2018, 109). Özellikle 40 kişinin ölümüne yol açan Moskova'daki metro saldırıları örgütün ismini dünya çapında duyurmasını sağlamıştır. Bununla birlikte Kafkas Emirliği, kurucu lideri Doka Umarov'un öldürülmesi ve DEAŞ'ın bölgedeki radikal örgütler üzerindeki etkisinin artmasıyla birlikte varoluşsal bir krizle

karşı karşıya kalmıştır. Özellikle, DEAŞ'ın küresel güvenlik gündeminin merkezine yerleştiği 2014 yılında Kafkas Emirliği'nin bazı üst düzey liderlerinin doğrudan DEAŞ'a bağlılık bildirmesi örgütte ciddi parçalanmalara neden olmuştur. Nitekim Haziran 2015'te DEAŞ'ın resmi sözcüsü Ebu Muhammed el-Adnani, Kafkasya Vilayetinin kurulduğunu duyurmuştur (Gambhir 2015). Geline nokta Kafkas Emirliği'nin mevcut durumu son derece tartışmalıdır. Kimi uzmanlar Kafkas Emirliği şemsiyesi altında faaliyet gösteren küçük grupların hala var olduğunu iddia ederken, diğerleri örgütün yerini fiilen Kafkasya Vilayetinin aldığı iddia etmektedir (bkz. Gente 2015; Borshchevskaya 2016; ICG 2016, 2; Sturdee ve Vatchagaev 2020).

4. Hizbullah'ın Husi Hareketine Sponsorluğu

Hizbullah, 1982 yılında İsrail'in Lübnan'ı işgaline tepki olarak ortaya çıkan siyasi ve askeri bir harekettir (Blanford 2022). Şii mezhebi eksenli bir gündeme sahip olan örgüt halihazırda Lübnan'ın en önemli siyasi aktörleri arasında yer almaktadır. Hizbullah bir taraftan dini ve mezhebi kimliklere dayalı bir kompozisyona sahip olan Lübnan parlamentosunda temsil edilirken diğer taraftan merkezi hükümetin sosyal yardım sisteminden daha iyi işleyen bir sosyal yardım ağına sahip durumdadır (Khatib 2021). Kendisine ait televizyon ve radyo kanalları ile sosyal medya platformlarına sahip olan örgüt oldukça güçlü bir propaganda ağını da kontrol etmektedir (Clarke 2017).

Hizbullah ayrıca ortalama bir devlet dışı silahlı grubun sahip olduğu askeri kabiliyetlerin çok daha ötesinde bir askeri kabiliyeti haizdir. Özellikle 2006 yazında meydana gelen 2. Lübnan Savaşı

sırasında Hizbullah'ın İsrail karşısında sergilemiş olduğu etkin direniş dünya genelinde büyük bir şaşkınlık yaratmıştır. 34 gün süren silahlı çatışmaların ardından her iki taraf da zafer ilan ederken, çoğu savunma analisti İsrail'in geniş anlamda stratejik hedeflerine ulaşmakta başarısız olduğunu savunmuştur (Hoffman 2007, 35-40). Hizbullah'ın dünyanın en gelişmiş ordularından biri olarak kabul edilen İsrail Savunma Güçleri (IDF) karşısındaki etkileyici performansı, uzun bir süre modern savaşın karakterine dair tartışmaların merkezinde yer almıştır (bkz. Peters 2006; Hoffman 2007; Glenn 2012). Sonuç olarak, Hizbullah'ın sıradan bir devlet dışı aktör olmadığını; devlet içinde devlet hüviyetine sahip olduğunu belirtmekte fayda bulunmaktadır.

Lübnan merkezli bir örgüt olmasına rağmen Hizbullah'ın etki alanı bu ülke ile sınırlı değildir. Örgüt başat müttefiki durumunda olan İran'ın mezhep temelli jeopolitik gündemine uyumlu bir şekilde Orta Doğu'nun birçok noktasında siyasi ve askeri faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu çerçevede Hizbullah kendisiyle benzer ideolojik ve/veya dini eğilimlere sahip çeşitli devlet dışı aktörlerle kendisinin sponsor olduğu bir ilişki tesis etmiştir. Bahse konu örgütlerden biri de Yemen merkezli Husilerdir (Levitt 2021, 10; Rondeaux ve Sterman 2019, 52). Tıpkı Hizbullah örgütü gibi Şii mezhebi ekseninde hareket eden Husiler, Suudi Arabistan ve diğer Sünni Arap ülkelerince desteklenen Yemen merkezi hükümetine karşı uzun yıllardır süregelen şiddetli bir ayaklanma kampanyası yürütmektedir.⁸ 2014 yılında ülkenin başkenti ve en büyük şehri durumundaki Sana'yı ele geçiren Husiler birçok güvenlik analistinin de dile getirdiği gibi Suudi

---

⁸ Husiler, 12 İmam Şiiliğine bağlı olan Hizbullah'tan farklı olarak, Şii mezhebinin Zeydilik koluna mensuptur.

Arabistan'ın başat jeopolitik rakibi olan İran tarafından kayda değer bir biçimde desteklenmektedir. Bu nedenle Husi hareketi mevcut literatürde İran'ın Orta Doğu'daki vekillerinden biri olarak değerlendirilmektedir. Hiç kuşkusuz, Husi hareketi en güçlü siyasi ve askeri desteği Tahran yönetiminden temin etmektedir, fakat bu durum İran'ın Husi isyancılarına yardım eden tek aktör olduğu anlamına gelmemektedir.

Yemen hükümeti ve Husilerin başkent Sana'yı ele geçirmesinden kısa bir süre sonra Yemen hükümetine destek olmak amacıyla iç savaşa müdahil olan Riyad liderliğindeki Arap askeri koalisyonu uzunca bir süredir Hizbullah'ı Husi ayaklanmasına hamilik yapmakla suçlamaktadır. Bu bağlamda, 2016 yılında Yemen hükümeti yetkililerince ülkenin resmi haber ajansına yapılan bir açıklamada, Hizbullah'ın Husi isyancılarını eğittiği ifade edilmiş ve Hizbullah'a bağlı milis güçlerin Suudi Arabistan sınırına yönelik saldırılarda Husilerle birlikte hareket ettiği iddia edilmiştir (Reuters 2016). Keza, Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyon güçleri de Aralık 2021'de Husiler tarafından gerçekleştirilen füze ve insansız hava aracı saldırılarının ardından yapılan açıklamada Hizbullah'ı Husi isyancılarına yardım etmekle suçlamıştır (Joffre 2021).

Benzer iddialar ABD'li yetkililerce de dile getirilmektedir. Bu bağlamda, ABD Dışişleri Bakanlığı yayınladığı dokümanlarda Hizbullah tarafından Husi ayaklanmasına verilen desteği çeşitli kereler gündeme getirmiştir. Örneğin 20 Ekim 2016 tarihli bir medya notunda temel görevi örgüte bağlı özel operasyon kuvvetlerin sevk ve idaresi olan Haytham Ali Tabataba'i isimli üst düzey bir Hizbullah komutanının Husilere silah, mühimmat, teçhizat ve askeri eğitim

desteği verdiği belirtilmektedir (ABD Dışışleri Bakanlığı 2016). Yine ABD Dışışleri Bakanlığının 2021 Yılı Terörizm Ülke Raporu'nda Hizbullah'ın Husi milislerine silah ve eğitim desteği sağladığı kaydedilmektedir (ABD Dışışleri Bakanlığı 2021).

Bununla birlikte Hizbullah lideri Hasan Nasrallah, örgütünün Yemen İç Savaşı'na müdahil olduğu iddialarını kesin bir dille yalanlamaktadır. Nasrallah, 2017 yılında yapmış olduğu bir televizyon konuşması sırasında Hizbullah'ın Yemen'e herhangi bir silah göndermediğini söylemiş ve Yemen topraklarından Riyad'a atılan balistik füzenin arkasında kendilerinin olduğunu iddiasının gerçeği yansıtmadığını kaydetmiştir (Reuters 2017). Ancak Hizbullah'ın Yemen iç savaşındaki rolünü inkâr etmesi, Rusya'nın 2014'te Ukrayna'nın Kırım ve Donbas bölgesinde yaşanan silahlı çatışmalar sırasında uyguladığı sistematik inkâr politikasına benzemektedir.

Nitekim, Hizbullah'ın Husi ayaklanmasına destek verdiği iddialarını güçlendiren birtakım emareler söz konusudur. Bunların başında Yemen hükümetinin ve Suudi Arabistan liderliğindeki koalisyonun önde gelenlerinin Hizbullah komutanlarının Husi milisleriyle doğrudan temas içerdiğini gözler önüne seren birtakım kanıtlar sunmasıdır. Örneğin 2016 yılının şubat ayında 'Ebu Salih el-Libnani' lakaplı bir Hizbullah görevlisinin Husi milislerini eğittiği ve Riyad'a dönük bir saldırı hakkında konuşma yaptığına dair bir video kaydı haber ajanslarıyla paylaşmıştır (Zimmerman 2022, 41). Keza, 2021 yılının aralık ayında Suudi Arabistan liderliğindeki askeri koalisyonun sözcüsü Turki al- Malki düzenlediği bir basında toplantısında gazetecilere, Hizbullah'ın Husi isyancılarına bubi tuzağı kurma ve insansız hava aracı kullanma konusunda eğitim verdiğini belirttiği bir

karargâha dair görüntüler paylaşmıştır (The Times of Israel 2021). Aynı ay Yemen Enformasyon Bakanı, Moammar Al-Eryani, Husi mevzilerine yapılan top atışı sırasında Husi milislerine eğitim vermek amacıyla bölgeye gelen bir Hizbullah komutanının öldürüldüğünü ilan etmiştir (Saeed Al-Batati 2021).

Bir diğer önemli husus, bazı Husi mensuplarının Hizbullah uzmanlarının kendilerine eğitim verdiğine dair itiraflarıdır (Arab News 2018). Benzer şekilde Hizbullah yetkilileri de zaman zaman Husilerle ilişkilerini dile getiren açıklamalarda bulunmaktadır. Örneğin 2016 yılında, *Foreign Affairs* dergisine bir mülakat veren Ebu Abbas kod isimli Hizbullah komutanı örgütün Yemen üzerine planları olduğundan bahsetmiş ve Hizbullah'ın halihazırda sahada olduğunu itiraf etmiştir (Corbeil ve Amarasingam 2016). Üzerinde durulması gereken son nokta ise, Husi milislerinin savaş alanında uyguladığı taktiklerin Hizbullah'ın gerilla savaşı üzerine verdiği eğitimlerden izler taşımasıdır. Husilerin iç savaş süresince uyguladığı taktiklerde yaşanan dikkate değer değişim Hizbullah'la olan askeri ilişkilerine bir karine teşkil etmektedir (Zimmerman 2022, 41).

Daha önce de ifade edildiği gibi maddi desteğin yanı sıra propaganda desteği de vekâlet savaşın unsurları arasında yer almaktadır. Hizbullah örgütü de Husilere yönelik desteğini en üst perdeden ilan etmiştir. Örneğin, Hizbullah lideri Nasrallah, 2018 yılında Husi savaşçılarına hitaben yapmış olduğu bir konuşmada “sizlerle olmadığım için utanıyorum. Keşke savaşçılarınızdan biri olabilseydim ve cesur ve sevgili liderlerinizin rehberliğinde savaşabilseydim” diyerek örgütünün Yemen iç savaşındaki pozisyonunu net bir şekilde gözler önüne sermiştir. Nasrallah, ertesi

yıl yaptığı başka bir konuşmasında, “Yemen’de Hizbullah’tan şehitlerimiz olmasından utanmıyoruz” diyerek kendisine bağlı milislerin Yemen iç savaşına dahil olduğunu dolaylı yoldan ikrar etmiştir (Levitt 2021, 13).

Sonuç itibariyle mahiyeti ve kapsamı hakkında yeteri kadar malumat olmamakla birlikte Hizbullah’ın Husilere çeşitli destekler sağladığı ve bunun Yemen’deki iç savaşın gidişatını ciddi bir biçimde etkilediğine dair yeterli delillerin mevcut olduğunu söylemek doğru bir değerlendirme olacaktır.

5. Leşker-i Tayyibe’nin Hint Mücahitleri’ne Sponsorluğu

Leşker-i Tayyibe, Pakistan merkezli dini bir hareket olan Merkezu’d Dava ve’l İrşad’ın silahlı kanadı olarak 1980’li yılların sonunda kurulmuştur. Örgütün temel amacı, Hindistan ve Pakistan arasında uzun yıllardan beri uyuşmazlık konusu olan Jammu-Keşmir bölgesi üzerindeki Hindistan egemenliğini ortadan kaldırmak ve nihayetinde bu bölgenin Pakistan’a katılmasını sağlamaktır (Stanford University 2018b). Bu noktada belirtmek gerekir ki Leşker-i Tayyibe’nin siyasi hedefleri yalnızca Jammu-Keşmir bölgesiyle sınırlı değildir. Örgüt özellikle 2010’lı yılların başından itibaren Keşmir odaklı gündemini aşarak daha geniş kapsamlı bir panislamist program izlemeye başlamıştır. Nitekim örgüt liderliği de sıklıkla nihai hedeflerinin Hindistan alt kıtasında bir İslam Halifeliği kurmak olduğunu beyan etmektedir (Tankel 2011, 3).

Leşker-i Tayyibe hareketi siyasi hedeflerini gerçekleştirmek amacıyla Hindistan’daki askeri ve sivil hedeflere yönelik çok sayıda saldırı gerçekleştirmiştir. Söz konusu saldırılar içerisinde en bilineni,

170'ten fazla insanın hayatını kaybetmesine yol açan ve örgüte dünya çapında bir 'şöhret' kazandıran 2008 Mumbai saldırılarıdır (Stanford University 2018b).⁹ Leşker-i Tayyibe, bizzat kendi militanlarını kullanarak gerçekleştirdiği saldırıların yanı sıra Hindistan alt kıtasında faaliyet gösteren diğer radikal gruplara da destek vermekte ve bu sayede Hindistan'a karşı ayrıca dolaylı bir savaş yürütmektedir.

Leşker-i Tayyibe örgütünün en önemli yerel partneri, 2000'li yılların ortalarından bu yana Hindistan'da faaliyet gösteren en aktif terör gruplarından biri olan Hint Mücahitleri'dir (Stanford University 2018b). Güney Asya'daki radikal örgütler üzerine yoğunlaşan çok sayıda araştırmacı Hint Mücahitleri'nin ülkedeki en önemli radikal dini tehdidi temsil ettiği konusunda hemfikirdir (bkz. Tankel 2014a, 1). Mohammed Sadiq Israr Sheikh tarafından kurulan örgüt, Hindistan hükümeti tarafından çok sayıda terör saldırısının sorumlusu olarak ilan edilmiştir (Tankel 2014b, 37-38). Nitekim Hindistan Hükümeti 4 Haziran 2010 tarihinde Hint Mücahitlerini terör örgütü olarak ilan etmiştir (Deccan Herald 2010). Ertesi yıl ABD Dışişleri Bakanlığı da Hint Mücahitlerini terör örgütleri listesine dahil etmiştir (The Express Tribune 2011).

Hintli yetkililer, söz konusu örgütün, faaliyetleri hükümet tarafından yasaklanan Hindistan İslami Öğrenci Hareketi (SIMI) ile

---

⁹ Leşker-i Tayyibe'nin Pakistan gizli servisiyle ilişkileri akademik ve siyasi tartışmalarda sıkça gündeme gelmektedir. Her ne kadar Pakistan hükümeti 2002 yılında ülkesindeki diğer bazı aşırılık yanlısı örgütlerle birlikte Leşkeri-Tayyibe'nin faaliyetlerini yasakladığını ilan etse de örgütün Pakistan adına Hindistan'a yönelik bir vekâlet savaşı yürüttüğüne dair yaygın bir kanaat bulunmaktadır (Clarke 2010, 40-45). Bu nedenle 2008 Mumbai saldırılarının ardından, Hintli yetkililer Pakistan istihbarat teşkilatını Leşker-i Tayyibe'nin faaliyetlerine göz yummakla suçlamış ve bu durum zaten gergin olan ikili ilişkilerin daha da kötüleşmesine yol açmıştır (Riedel 2009, 111).

bağlantılı olduğunu düşünmektedir (Chamberlain 2008). Ayrıca, konuyla ilgilenen yazarlar arasında Hint Mücahitleri'nin Hindistan'da faaliyet gösteren çeşitli köktendinci gruplardan oluşan gevşek bir terör ağı olduğuna dair yaygın bir kanaat bulunmaktadır (Tankel 2014a, 1). Yine de Hint Mücahitleri sıklıkla 'gölge terör örgütü' olarak anılmaktadır (bkz. Chamberlain 2008; BBC 2013). Bunun temel nedeni Hint Mücahitleri'nin organizasyon yapısı hakkında halen yeterli düzeyde bilgi sahibi olunamamasıdır. Örgütün belirsiz ve muğlak karakteri, Leşker-i Tayyibe'yle arasındaki ilişkinin doğasının tam olarak tespit edilebilmesini de zorlaştırmaktadır. Kimi çevreler Hint Mücahitleri'nin bağımsız bir radikal örgüt olduğunu iddia ederken, diğerleri örgütün Leşker-i Tayyibe ve Pakistan istihbarat servisinin işbirliğinin doğrudan bir ürünü olduğunu öne sürmektedir (Stanford University 2018b). Hint Mücahitleri'nin tarihsel kökenleri, organizasyonel tasarımı ve siyasi gündemi göz önüne alındığında bu örgütü Leşker-i Tayyibe'nin bir kolu olmaktan ziyade onun tarafından desteklenen bağımsız bir organizasyon olarak nitelenmek daha doğru bir değerlendirme olacaktır (Tankel 2014a, 1). Başka bir ifadeyle, Hint Mücahitleri'ni Leşker-i Tayyibe'nin kukla bir organizasyonu olarak düşünmek, grubun köklerinin aşırı derecede basitleştirilmesi olacaktır.

Hint Mücahitlerinin örgütsel yapısı ve eylemlerine ilişkin belirsizlikler olsa da Leşker-i Tayyibe'nin politik hedeflerini gerçekleştirmek doğrultusunda bu örgüte para, eğitim ve silah desteği sağladığına dair yaygın bir kabul vardır (bkz. Clark 2010, iv; Macander 2021). Ayrıca Leşker-i Tayyibe'nin Hint Mücahitleri tarafından düzenlenen terörist saldırılara müdahil olduğu düşünülmektedir. Örneğin, Hindistan hükümeti 2010 yılında

Hindistan'ın Pune kentindeki bir Alman fırınına yönelik olarak gerçekleştirilen bombalama eylemlerinin öncesinde Hint Mücahitleri'nin Leşker-i Tayyibe'den lojistik destek ve planlama konusunda destek aldığına dair bir kanaate sahiptir (Macander 2021). Netice itibariyle, Leşker-i Tayyibe örgütü tarafından sağlanan finansman, eğitim, seyahat, lojistik ve operasyonel destek sayesinde Hint Mücahitleri örgütü binin üzerinde insanın yaşamını yitirmesine yol açan saldırılar düzenleyen kanlı bir terör örgütüne dönüşmüştür.

Özetlemek gerekirse, Keşmir odaklı bir örgüt olarak kurulan Leşker-i Tayyibe'nin zaman içinde daha geniş kapsamlı bir siyasi programa sahip bir örgüte evirildiğini ve bu çerçevede Hindistan alt kıtasında sosyal ve politik istikrarsızlık yaratmak için yerli militan gruplara ihtiyaç duyduğunu söylemek mümkündür. Bu doğrultuda, çok sayıda radikal dini oluşuma askeri eğitim, silah ve finansman desteği sağlayan ve bu oluşumları Hindistan'a karşı vekil savaşları olarak kullanan Leşker-i Tayyibe örgütünün birincil müttefiki Hint Mücahitleri örgütüdür. Leşker-i Tayyibe sağladığı askeri ve finansal desteğin yanı sıra Hint Mücahitleri'ne rehberlik yapmakta ve operasyonel destekte bulunmaktadır.

6. Bulgular

Her üç vaka çalışması da günümüz dünyasında, siyasi motivasyonlu devlet dışı silahlı aktörlerin siyasi amaçlarını gerçekleştirmek için isyancı ve/veya terörist grupları vekil savaşçı kullandığını ortaya koymaktadır. Her üç vaka çalışması örneğinde de sponsor ve vekil savaşçılar arasında güçlü ideolojik bağlar olduğu gözlenmektedir. Başka bir ifadeyle Selefi-cihadist bir ideoloji benimseyen aktörler -El Kaide ve Leşker-i Tayyibe- yine kendileri

gibi Selefi gelenekten gelen aktörlere sponsor olurken, Şii yönelimli Hizbullah, Şiiliğin bir kolu olarak kabul edilen Zeydi inancını takip eden Husilere sponsor olmaktadır. Vaka çalışmaları ayrıca devlet dışı silahlı grupların vekil savaşçıların yerel arazi hakkındaki bilgi ve tecrübelerinden yararlanmak, doğrudan çatışmalara girmenin kendileri için yaratabileceği maliyetlerden kaçınmak ve askeri ve finansal eksikliklerinden kaynaklanan dezavantajlarını telafi etmek ve makul inkâr edilebilirliği sağlamak gibi çok çeşitli nedenlerden dolayı vekâlet savaşı yürütebildiğini göstermektedir. Bununla birlikte Hizbullah dışındaki vaka çalışması aktörlerinin makul inkâr edilebilirliği sürdürmek için özel bir gayret göstermediğini belirtmekte fayda bulunmaktadır. Daha açık bir ifadeyle gerek El Kaide gerekse de Leşker-i Tayyibe vekil savaşçı olarak kullandıkları örgütlere yönelik desteklerini inkâr etmek için sistematik bir gayret sergilememektedir. Bu durum Hizbullah örneğinde olduğu gibi devlet dışı bir aktörün devlet benzeri bir yapıya kavuşması ve beraberinde uluslararası çevrelerde kısmi bir meşruiyet arayışına girmesinin o aktörü makul inkâr edilebilirliği tesis etme ve sürdürmeye yönlendirdiği düşüncesini akıllara getirmektedir. Son olarak her üç vaka çalışması incelemesi de devlet dışı sponsorların vekillerine finansal destek, silah, mühimmat ve teçhizat yardımı, askeri eğitim ve propaganda desteği verebildiğini ortaya koymaktadır. Lakin belirtmek gerekir ki devlet dışı sponsorlar vekil savaşçı olarak kullandıkları aktörlere yönelik nicel olarak daha sınırlı destekler sunabilmektedir. Daha önce de ifade edildiği gibi devletlerin vekillerine sponsorluğu genellikle finansal yardım, güvenli bölge desteği, silah ve mühimmat temini, lojistik destek, stratejik tavsiye ve rehberlik, askeri eğitim, istihbarat yardımı ve propaganda desteği unsurlarının tamamını veya

bir bölümünü içermektedir. Teorik olarak söz konusu yardım biçimlerinin hemen hemen hepsi bir devlet dışı aktör tarafından da vekillerine sunulabilir. Fakat sahip oldukları askeri, siyasi, finansal ve teknolojik imkân ve kabiliyetlerin kısıtlı olması nedeniyle uygulamada devlet dışı aktörler tarafından vekil savaşçılara sunulan destekler daha sınırlı bir düzeyde kalmaktadır.

Bu noktalardan hareketle devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşı ile devlet sponsorluğundaki vekâlet savaşı arasındaki kimi farklılıkları açığa çıkarmak mümkündür. Vekâlet savaşının iki formu arasındaki birinci farklılık sponsor-vekil ilişkisinin karakteriyle ilgilidir. Devlet sponsorları çoğu kez ideolojik farklılık gözetmeksizin jeopolitik gereksinimleri doğrultusunda vekillerini seçmektedir. Örneğin vekâlet savaşını en fazla tercih eden ülkelerin başında gelen ABD, Sovyet işgali döneminde kendisiyle ideolojik ve kimliksel herhangi bir bağı olmayan Afgan mücahitlerini desteklemiştir. ABD günümüzde de liberal demokratik değer dünyasıyla hiçbir bağı bulunmayan PKK terör örgütünün Suriye kolu olan PYD'yi örgütün DEAŞ'la savaşında yoğun şekilde desteklemiştir. Benzer şekilde, Suriye'de ABD ile bir vekâlet savaşına giren Rusya Federasyonu jeopolitik gereksinimleri doğrultusunda Esad rejimine güçlü şekilde destek vermektedir. Ancak yukarıda belirtildiği gibi devlet dışı sponsorluğun her üç örneği de sponsorlarla vekiller arasında güçlü ideolojik ve kimliksel bağların olduğuna işaret etmektedir.

Vekâlet savaşının iki formu arasındaki ikinci farklılık vekil savaşçıların statüsüne ilişkindir. Devletler siyasi çıkarları doğrultusunda hem silahlı devlet dışı grupları he de diğer devlet aktörlerini kullanarak vekâlet savaşı yürütebilirken, devlet dışı

sponsorlar yalnızca diğer devlet dışı silahlı aktörleri vekil savaşçı olarak tercih etmektedir. Buna bağlı olarak, devlet öncülüğündeki vekâlet savaşı hem konvansiyonel savaş hem de düzensiz savaş biçimini alabilirken, devlet önderliğindeki vekâlet savaşı genellikle düzensiz savaş biçimini almaktadır. Somutlaştırmak gerekirse, ABD, Rusya-Ukrayna arasında 2022 yılının şubat ayında patlak veren ve halen devam eden konvansiyonel savaşta Ukrayna güçlerini destekleyerek Rusya'ya karşı bir vekâlet savaşı yürütmektedir. Diğer taraftan vaka çalışmaları göstermektedir ki devlet dışı aktörler gerilla harbi ve/veya terörizm taktiklerini benimseyen devlet dışı aktörler aracılığıyla iç çatışmalara veyahut ayaklanma girişimlerine angaje olmaktadır. Ancak bu noktada belirtmek gerekir ki bu durum devlet dışı silahlı grupların hiçbir zaman bir devlet aktörünü vekil güç olarak kullanmayacağı anlamına gelmeyecektir. Devlet dışı aktörlerin askeri, siyasi ve finansal kaynaklarını giderek arttırdığı, kimi yerlerde fiilen devlete ait işlevleri yerine getirdiği ve dünya siyasetinde giderek daha fazla rol oynadığı göz önüne alındığında, bu tür bir sponsor-vekil ilişkisinin gelecekte de söz konusu olabileceği ihtimali akılda tutulmalıdır.

Sonuç olarak, devlet ve devlet dışı aktörlerin yetenekleri, örgütsel yapıları, örgütsel kültürlerinden farklılıklar nedeniyle ve vekâlet savaşı yürütme biçimleri arasında birtakım farklılıklar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Lakin, vekâlet savaşının her iki formu da özünde doğrudan savaşa angaje olmadan ve nispeten düşük maliyetlerle politik hedefleri realize etme stratejisinin bir tezahürü olduğu için söz konusu farklılıklar öze değil biçime dairdir.

Sonuç

Bu çalışmada devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşı olgusuna dair keşfedici bir araştırma yürütülmüştür. Araştırmanın bulguları devlet dışı aktörlerin tıpkı devletler gibi vekâlet savaşlarına sponsor olarak angaje olabileceğini ortaya koymuştur. Bu durum akademik anlamda mevcut vekâlet savaşı literatürünün gözden geçirilmesinin bir gereklilik olduğuna işaret etmektedir. Bunun ana nedeni vekâlet savaşı hakkında kalem oynatan çoğu yazarın vekâlet savaşlarındaki sponsorluk rolünü münhasıran devlet aktörleriyle özdeşleştirmesidir. Şiddet içeren faaliyetlerinden siyasi kazanım elde etmeyi amaçlayan devlet dışı aktörlerin de dolaylı saldırı yöntemlerini tercih edebilmesi klasik paradigmalardan geleneksel olmayan vekâlet savaşlarını açıklama noktasında yetersiz kaldığını göstermektedir.

Devlet hamiliğinde yürütülmeyen vekâlet savaşı olgusu akademik alanın yanı sıra pratikte de bir takım sonuçlar doğurmaktadır. Devletler, devlet dışı tehditlerle geleneksel olarak terörizmle mücadele ve/veya gerillaya karşı savaş yöntemleriyle mücadele edegelmiştir. Ancak devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşı devlet dışı aktörlerin artan hibrit savaş kabiliyetlerini gözler önüne sermektedir. Bu durum klasik terörle mücadele veya ayaklanma bastırma yöntemlerinin günümüzde yetersiz kalabileceğini ortaya koymaktadır.

Her ne kadar 2014 yılında Rusya'nın Kırım'ı ilhakıyla birlikte başlayan süreçle birlikte uluslararası güvenlik tartışmalarının yeniden büyük güç rekabetine odaklanma eğilimine girdiği gözlenirse de devlet dışı aktörlerden kaynaklanan tehditler göz ardı edilemeyecek kadar önem arz etmektedir. Son yıllarda başta Hizbullah, DEAŞ ve

PKK/YPG olmak üzere çok sayıda devlet dışı aktörün kendilerine izafe edilen ‘devlet dışı’ sıfatının ötesine geçtikleri, toprak ve egemenlik iddiasında buldukları kimi coğrafyalarda devlet benzeri otonom yönetimler tesis etmeye başladıkları gözlenmektedir. Bahse konu örgütlerin artan siyasi, sosyal ve iktisadi kabiliyetlerine bağlı olarak geçmişte çoğu devlet dışı silahlı aktörün envanterinde yer almayan zırhlı araçlara ve ağır silahlara ulaşarak konvansiyonel askeri kapasitelerini arttırdıkları anlaşılmaktadır. Küreselleşmenin ve dijitalleşmenin nimetlerinden faydalanan devlet dışı aktörlerin gelecekte de sahip oldukları askeri ve askeri olmayan kabiliyetleri artırması beklenmektedir. Devlet dışı aktörlerin artan siyasi, iktisadi ve ekonomik kabiliyetleri dikkate alındığında daha fazla örgütün vekâlet yoluyla savaş stratejisini uygulamaya koyması da şaşırtıcı olmayacaktır.

Bu çalışma keşfedici araştırmayı benimsemiştir. Daha açık bir ifadeyle çalışma öncelikli olarak henüz üzerinde yeteri kadar düşünülmemiş ve kalem oynatılmamış bir problemin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmayı, bu probleme ilişkin temel kavramları açıklığa kavuşturmayı ve yeni perspektifler ortaya koymayı amaçlamıştır. Dolayısıyla bu çalışma kesin sonuçlar sağladığını iddia etmemektedir. Başka bir deyişle, araştırma bulguları henüz ön hazırlık aşamasındadır ve daha fazla vaka incelemesiyle araştırmanın bulgularının test edilmesi gerekir. Batılı literatürde devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşı hakkındaki eserlerin sayısında son yıllarda bir artış gözlenmektedir. Bununla birlikte bu konu Türkçe literatürde şimdiye kadar ihmal edilmiştir. Ancak konunun çok daha fazla bilimsel ilgiyi hak ettiği düşünülmektedir. Literatürdeki bu

boşluğun doldurulması için daha fazla araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır. Nispeten genç bir çalışma alanı olduğundan devlet sponsorluğunda olmayan vekâlet savaşı olgusu yeni araştırmalara son derece elverişlidir. Bu bağlamda özellikle terminolojik problemlerin ele alınması gerekmektedir. Devlet dışı aktörler arasındaki ilişkilerin kesin doğası kolayca tanımlanamadığından iki devlet dışı aktör arasındaki ilişkinin hangi durumlarda sponsor-vekil ilişkisine girdiği hangi durumlarda ise organik bir bağa (cephe örgütü, uzantı, vb.) karşılık geldiği üzerinde ciddi şekilde düşünülmesi gereken bir konu olarak değerlendirilmektedir. Daha farklı bir ifadeyle devlet dışı aktörler arasındaki ilişkilerin türlerini kategorize etmek büyük önem taşımaktadır.

KAYNAKÇA

- Arab News. 2018. "Houthi Prisoner Admits: 'Hezbollah Expert Came to Train Us'." January 11, 2018. <https://www.arabnews.com/node/1223831/middle-east>.
- Bar-Siman-Tov, Yaacov. 1984. "The Strategy of War by Proxy." *Cooperation and Conflict* 19 (4) (November): 263-273.
- BBC. 2013. "Profile: Indian Mujahideen." Erişim: 16.08.2023. <https://www.bbc.com/news/world-asia-india-23876150>
- Blanford, Nicholas. 2022. "Lebanon: The Shiite Dimension." *Wilson Center*, July 13, 2022. <https://www.wilsoncenter.org/article/lebanon-the-shiite-dimension>.
- Borshchevskaya, Anna. 2016. "The Islamic State Comes to Russia." *The Washington Institute for Near East Policy*, January 26, 2016. <https://www.washingtoninstitute.org/policyanalysis/islamic-state-comes-russia>.
- Byman, Daniel, Peter Chalk, Bruce Hoffman, William Rosenau ve David Brannan. 2001. *Trends in Outside Support for Insurgent Movements*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Byman, Daniel L. 2015. "Comparing Al Qaeda and ISIS: Different Goals, Different Targets." *Brookings*, April 29, 2015. <https://www.brookings.edu/articles/comparing-al-qaeda-and-isis-different-goals-different-targets/>.
- Byman, Daniel L. 2018. "Why Engage in Proxy War? A State's Perspective." *Brookings*, May 21, 2018. <https://www.brookings.edu/articles/why-engage-in-proxy-war-a-states-perspective/>.
- Chamberlain, Gethin. 2008. "Coordinated Nature of Mumbai Shootings Points to Shadowy Islamist Group." November 26, 2008. <https://www.theguardian.com/world/2008/nov/26/india-attacks-mumbai-terror-security>.

- Clarke, Colin P. 2017. "How Hezbollah Came to Dominate Information Warfare." *The Jerusalem Post*, September 17, 2017. <https://www.jpost.com/Opinion/How-Hezbollah-came-to-dominate-information-warfare-505354>.
- Clarke, Ryan. 2010. *Lashkar-I-Taiba: The Fallacy of Subservient Proxies and The Future of Islamist Terrorism in India*. Carlisle Barracks, PA: United States Army War College.
- Cohen, Ariel. 2014. *Russia's Counterinsurgency in North Caucasus: Performance and Consequences*. Carlisle Barracks, PA: United States Army War College.
- Corbeil, Alexander ve Amarnath Amarasingam. 2016. "The Houthi Hezbollah Iran's Train-and-Equip Program in Sanaa." *Foreign Affairs*, March 31, 2016. <https://www.foreignaffairs.com/articles/2016-03-31/houthi-hezbollah>.
- Cormac, Rory ve Richard J. Aldrich. 2018. "Grey is the New Black: Covert Action and Implausible Deniability." *International Affairs* 94 (3): 477-494. <https://doi.org/10.1093/ia/iyy067>.
- Deccan Herald. 2010. "Indian Mujahideen Declared as Terrorist Outfit." Erişim: 14.08.2023. <https://www.deccanherald.com/content/73373/indian-mujahideen-declared-terrorist-outfit.html>.
- Deutsch, Karl W. 1964. "External Involvement in Internal Wars." In *Internal War: Problems and Approaches*, der. Harry Eckstein, 100-110. New York: Free Press of Glencoe.
- Duner, Bertil. 1981. "Proxy Intervention in Civil Wars." *Journal of Peace Research* 18 (4) (December): 353-361.
- Gambhir, Harleen. 2015. "ISIS Declares Governorate in Russia's North Caucasus Region." *Institute for the Study of War*, June 23, 2015. <https://www.understandingwar.org/backgrounder/isis-declares-governorate-russia%E2%80%99s-north-caucasus-region#:~:text=ISIS's%20spokesman%20Abu%20Muhammad%20al,Islamic%20State%E2%80%9D%20in%20the%20Caucasus>.

- Gente, Regis. 2015. "Is this the end of the Caucasus Emirate?" *Open Democracy*, June 29, 2015. <https://www.opendemocracy.net/en/odr/is-this-end-of-caucasus-emirate/>.
- Glenn, Russell. W. 2012. *All Glory is Fleeting: Insights from the Second Lebanon War*. Santa Monica, CA: RAND Corporation.
- Groh, Tyrone L. 2019. *Proxy War: The Least Bad Option*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Hahn, Gordon M. 2011. *Getting the Caucasus Emirate Right*. Washington, D.C.: Center for Strategic & International Studies.
- Hoffman, Frank. 2007. *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Arlington, Virginia: Potomac Institute for Political Studies.
- Hoffman, Frank, ve Andrew Orner. 2021. "The Return of Great-Power Proxy Wars." *War on the Rocks*, September 2, 2021. <https://warontherocks.com/2021/09/the-return-of-great-power-proxy-wars/>.
- International Crises Group. 2016a. *Exploiting Disorder: al-Qaeda and the Islamic State*. Brussel: International Crisis Group Headquarters.
- International Crises Group. 2016b. *The North Caucasus Insurgency and Syria: An Exported Jihad?* Brussel: International Crisis Group Headquarters.
- Jasutis, Grazvydas. 2016. *The Rise and Decline of the Caucasus Emirate*. Geneva: Geneva Centre for Security Policy.
- Joffre, Tzivi 2021. "Saudi Coalition Shows Footage of Alleged Hezbollah Involvement in Yemen war." December 26, 2021. <https://www.jpost.com/middle-east/article-689814>.
- Khatib, Lina. 2021. "How Hezbollah holds sway over the Lebanese state." *Chatham House*, June 2021. <https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2021->

06/2021-06-30-how-hezbollah-holds-sway-over-the-lebanese-state-khatib.pdf

- Leenders, Reinoud ve Antonio Giustozzi. 2022. "Foreign sponsorship of pro-government militias fighting Syria's insurgency: Whither proxy wars?" *Mediterranean Politics* 27 (5): 614-643. <https://doi.org/10.1080/13629395.2020.1839235>.
- Levitt, Matthew. 2021. *Hezbollah's Regional Activities in Support of Iran's Proxy Networks*. Washington, D.C.: Middle East Institute.
- Macander, Michelle. 2021. "Examining Extremism: Lashkar-e-Taiba." *Center for Strategic and International Studies*, October 28, 2021. <https://www.csis.org/blogs/examining-extremism/examining-extremism-lashkar-e-taiba>.
- Maurer, Tim. 2018. *Cyber Mercenaries: The State, Hackers, and Power*. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Markedonov, Sergey. 2010. *Radical Islam in the North Caucasus Evolving Threats, Challenges, and Prospects*. Washington, D.C.: Center for Strategic & International Studies.
- Mumford, Andrew. 2013. *Proxy Warfare*. Cambridge, UK: Polity Press.
- Moghadam, Assaf, ve Michel Wyss. 2020. "The Political Power of Proxies: Why Nonstate Actors Use Local Surrogates." *International Security* 44(4) (Spring): 119-157. Project MUSE muse.jhu.edu/article/754067.
- NATO. t.y. "NATO's Response to Hybrid Threats". Erişim: 17.08.2023. https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_156338.htm#:~:text=To%20deter%20hybrid%20threats%2C%20NATO,its%20deterrence%20and%20defence%20posture.
- Peters, Ralph. 2006. "Lessons from Lebanon: The New Model Terrorist Army." *Armed Forces Journal International*, October 1, 2006. <http://armedforcesjournal.com/lessons-from-lebanon/>.
- Phillips, Christopher ve Morten Valbjørn. 2018. "What is in a Name?": The Role of (Different) Identities in the Multiple

- Proxy Wars in Syria.” *Small Wars & Insurgencies* 29 (3): 414-433.
- Pokalova, Elena. 2015. “The Islamic State Comes to Russia?” *War on the Rocks*, July 20, 2015. <https://warontherocks.com/2015/07/the-islamic-state-comes-to-russia/>.
- Reuters. 2016. “Yemen Government Says Hezbollah Fighting Alongside Houthis.” February 24, 2016. <https://www.reuters.com/article/us-yemen-security-idUSKCN0VX21N>.
- Reuters. 2017. “Lebanon’s Hezbollah Denies Sending Weapons to Yemen.” November 20, 2017. <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-nasrallah-idUSKBN1DK22D>.
- Riedel, Bruce. 2009. The Mumbai Massacre and Its Implications for America and South Asia. *Journal of International Affairs* 63 (1): 111-126. <http://www.jstor.org/stable/24384175>.
- Rondeaux, Candace ve David Sterman. 2019. *Twenty-First Century Proxy Warfare: Confronting Strategic Innovation in a Multipolar World Since the 2011 NATO Intervention*. Washington D.C: New America.
- Saeed Al-Batati. 2021 “Yemen Army Kills Hezbollah Military Expert in Marib.” *Arab News*, December 09, 2021. <https://www.arabnews.com/node/1984261/middle-east>.
- Salehyan, Ideal. 2009. *Rebels Without Borders: Transnational Insurgencies in World Politics*. Ithaca, New York: Cornell University Press.
- Solmaz, Tarık. 2018. “Terörizmle Mücadelede Uluslararası İşbirliği: Şangay İşbirliği Örgütü Örneği.” Yüksek Lisans Tezi, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi.
- Solmaz, Tarık. 2022. “ ‘Hybrid Warfare’: One Term, Many Meanings.” *Small Wars Journal*. February 25, 2022. <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/hybrid-warfare-one-term-many-meanings>.

- Stanford University. 2018a. "Mapping Militant Organizations: Caucasus Emirate." Erişim: 18.07.2023. <https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/caucasus-emirate>.
- Stanford University. 2018b. "Mapping Militant Organizations: Lashkar-e-Taiba." Erişim: 24.08.2023. <https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/lashkar-e-taiba>.
- Stanford University. 2019. "Mapping Militant Organizations: Al Qaeda." Erişim: 12.07. 2023. <https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/al-qaeda>.
- Stebbins, Robert A. 2001. *Exploratory Research in the Social Sciences*. Thousand Oaks, California: Sage Publication.
- Sturdee, Nick ve Mairbek Vatchagaev. 2020. "ISIS in the North Caucasus." *Newlines Institute for Strategy and Policy*, October 26, 2020, <https://newlinesinstitute.org/isis/isis-in-the-north-caucasus/>.
- Tankel, Stephen. 2011. *Lashkar-e-Taiba: Past Operations and Future Prospects*. Washington, D.C.: New America Foundation.
- Tankel, Stephen. 2014a. *The Indian Jihadist Movement: Evolution and Dynamics*. Washington, D.C.: National Defense University Press.
- Tankel, Stephen. 2014b. *Jihadist Violence: The Indian Threat*. Washington, D.C.: Wilson Center.
- The International Centre for Study of Radicalisation and Political Violence. 2014. "Sochi: Who is Behind the Caucasus Emirate?" February 6, 2014. <https://icsr.info/2014/02/06/sochi-behind-caucasus-emirate/>
- The Express Tribune. 2011. "US places Indian Mujahideen on Terror List." Erişim: 21.08.2023. <https://tribune.com.pk/story/253036/%C2%B5s-places-indian-mujahideen-on-terror-list/>

- The Times of Israel. 2021. "Saudi Arabia Accuses Iran, Hezbollah of Aiding Houthis After Deadly Missile Attack." December 26, 2021. Erişim: 16.08.2023 <https://www.timesofisrael.com/saudi-arabia-accuses-iran-hezbollah-of-aiding-houthis-after-deadly-missile-attack/>.
- Tierney, Dominic. 2021 "The Future of Sino-U.S. Proxy War." *Texas National Security Review* 4(2) (Spring): 49-73. <http://dx.doi.org/10.26153/tsw/13198>.
- Towle, Philip. 1981. "The Strategy of War by Proxy." *The RUSI Journal* 126(1): 21-26. DOI: 10.1080/03071848108523403
- University of Maryland, National Consortium for the Study of Terrorism and Response to Terrorism (START). 2015. "Caucasus Emirate." Erişim: 21.07. 2023. <https://www.start.umd.edu/baad/narratives/caucasus-emirate>.
- U.S. Department of State. 2016. "State Department Terrorist Designation." Media Note. Erişim: 15.09.2023. <https://2009-2017.state.gov/r/pa/prs/ps/2016/10/263346.htm>.
- U.S Department of State. 2021. "Country Reports on Terrorism 2021." Erişim: 19.09.2023. https://www.state.gov/wpcontent/uploads/2023/02/Country_Reports_2021_Complete_MASTER.no_maps-011323-Accessible.pdf
- Visel, Thomas. 2016. *Nationalist to Transnational Insurgency: State Repression and Violent Extremist Scale Shift*. Fort Leavenworth, Kansas: School of Advanced Military Studies United States Army Command and General Staff College.
- Watts, Stephen, Bryan Frederick, Nathan Chandler, Mark Toukan, Christian Curriden, Erik E. Mueller ve Edward Geist. 2023. *Proxy Warfare in Strategic Competition: Overarching Findings and Recommendations*. Santa Monica. CA: RAND Corporation. https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA307-1.html.
- Wither, James K. 2020. "Outsourcing warfare: Proxy forces in contemporary armed conflicts." *Security and Defence*

Quarterly 31(4): 17-34. DOI:
<https://doi.org/10.35467/sdq/127928>

Zimmerman, Katherine. 2022. *Yemen's Houthis and the Expansion of Iran's Axis of Resistance*. Washington, D.C.: American Enterprise Institute.